

Samo svoboden razvoj narodov in njihovih kultur je v skladu s temi težnjami in utira pot občečloveški kulturi bodočnosti. Zato dosledna obramba slovenske narodne samobitnosti ni le obramba slovenskih narodnih interesov in krepitev naše današnje državne celotnosti, ki jo nedemokratično reševanje nacionalnega vprašanja na znotraj lahko samo slabi in razkraja. Slovenski narod se v boju za priznanje svoje nacionalne individualnosti neposredno uveljavlja kot činitelj vsečloveškega napredka.

Iz teh vidikov je treba vrednotiti pomen obeh nasprotujočih si pojmovanj slovenstva, ki sta bili izhodišče naših razglabljanj. Problem, ki se postavlja, ni zgolj političen problem iz področja slovenske publicistike, marveč je to predmet, za katerega je nujno globlje znanstveno raziskavanje. Nekateri slovenski znanstveniki, med njimi zlasti pokojni dr. Prijatelj, so se tega vprašanja že lotili, potrebno je nadaljnje zavestno delo v tem pravcu. Znanstveno raziskavanje ni bilo nikoli samo sebi namen, ni bilo nikoli s kitajskim zidom ločeno od drugih področij človeške dejavnosti. Nasprotno, bilo je toliko bolj znanstveno, kolikor iskreneje je skušalo rešiti naloge, ki jih je razvoj postavil pred človeštvo, kolikor bolj je v vseh dobah služilo težnjam k občečloveškemu napredku.

Boj proti zmotnim teorijam o naši slovenski narodni biti, proti ideološkim utemeljevanjem prisilne unifikacije, je ena izmed važnih nalog slovenske znanosti, predvsem slovenske družboslovne vede. Samo tako lahko kot dejaven borec pomaga ustvarjati slovenskemu narodu njegovo znanstveno politiko.

Angelska nedelja

Ferdo Kozak

Včasih ti zadiši življenje po strohnelem jesenskem listju, po praznih poljih in trudni prsti, da te obide žalost, kakor bi se pogreznil v temo. Ozreš se, nekam bi stopil, z nekom bi rad spregovoril besedo, za katero veš, da ne tiči za njo nobena skrita misel, pač pa da je kakor ptič v jutranjem soncu, vesela in prisrčna — pa ne stopiš nikamor, ne pogovoriš se, kajti vera in zaupanje v neke, zate važne darove sveta, ta vera je že davno minila. Ko dozoriš, se nekako do kraja seznaš sam s seboj, poskušaš si biti odkrit, sam nad seboj vršiš sodbo, pot pred seboj razločiš skoraj do konca in zato si sam. V takih urah se oko po navadi obrača na znotraj, v lepote, ki so samo zaradi tega lepe, ker jih ni več, v daljave, ki jih je nekoč premerila davna mladost.

Tam se za moj pogled vznaša nad vsemi spomini spomin, ki ni ne dohodek ne obraz — jasna modrina, veselo jutro, ves nasmejan svet in vsemu temu se pravi angelska nedelja.

Zdi se mi, da kakor vsakdo drugi tudi jaz težko presodim, ali mi je bila mladost lepa ali ne. Saj se nam celo najbridkejše preizkušnje zde lepe, kadar jih gledamo kot v daljave se izgubljaajoče sence, katerih sled je nekje v duši zaprta rana, ki ne krvavi več, ne skeli. Zakaj bi torej ne bila lepa ti, moja malo neurejena mladost, ki sem te preživljal ob takrat še zelenih bregovih Ljubljane, v prahu za vodo, na majhnem, med dve visoki hiši stisnjenem dvorišču, na našem starem orehu in v naši predmestni hiši, ki je vsa pri tleh ždela ob ulici in je imela na dvoriščno stran dolg, lesen, rjavo prepleskan hodnik. Še danes mi cveto v srcu nepozabna sončna jutra — slepa stena sosedove hiše je bila vsak dan kakor s starim zlatom oblita —, še danes zveni v meni mir poznih nedeljskih popoldnevov, ko se je v večerni zarji komaj kakšna mačka zganila kje na dvorišču in se je neslišno nesla mimo hiše svetla, zelena reka. Še danes mi je v nosu vonj popoldanske kave in nedeljskega perila, votli smrad upadle vode, pa hlad mladega orehovega listja v prvem mraku. O, ko bi nekje, prav tako, kot je biló, vse to še živelo — po prstih bi stopil tja, da bi nikogar in ničesar ne predramil, ne materinih zlatorjavih kokoši, ne našega starega konjiča v lesenem, s pajčevinami opredenem hlevu ne očetovih vozov v napol podrti kolnici. O, ko bi nekje, prav tako, ko je biló, vse to še živelo!

Tako se pa pomenkuješ s spomini, kakor se večerni veter poigrava z uvelim listjem — vse je bilo že davno, davno, toda čim večje so razdalje, tembolj se ti zdi, kakor bi bilo šele včeraj.

Kadar koli se oziram nazaj v ta svet otroških let, mi vstaneta dva obraza pred očmi, kakor dve podobi na steni velike prazne dvorane. Gledam ju in samotni spomin mi stiska grlo. Tudi onadva sta samo še senci življenja, ki je ugasnilo, le v meni še živita, dve kaplji sta v čaši olja, iz katere sreblje svojo rejo luč moje duše.

Materin obraz je rahlo zabrisan. Nobena želja in noben napor ga ne priklíče več iz megle pozabljenja. Kje je njen grob, to vem, toda zvok besede, žar oči in živo govorico obraza — vse to so prekrile usedline tolikih odbeelih let.

Če se danes vozim proti gorenjski strani, se vsakikrat oziram skozi okno vlaka proti cerkvi pod temnim, kosmatim hribom in si ponavljam: tam je bil njen dom. Tam je živela na trdni kmetiji, dokler se ji ni vdovela mati drugič omožila. Tedaj je morala s setro od hiše, služiti v Ljubljano. Ne vem, ali sem res kdaj slišal od nje ali pa od njene sestre, toda že otroku se mi je neizbrisno vtisnila v dušo podoba: dve mladi dekleti, ena izmed njih — moja mati — prečudno lepa, zapuščata svoj dom in za njima pelje čemeran dedec dve skrinji po prašnem kolovozu.

Kar vem o njej, je bore malo. To, da je bila velika in močna in da je imela mehke kostanjeve lase, ki so ji segali globoko čez pas, kadar si jih je razčesala. Spominjam se dne, ko jo je oče v bežnem prepirlu pahnil v

zid in sem se na smrt prestrašen oklenil njenih visokih nog. Njene tople roke čutim, ko me je nekoč zvečer rešila očetove jeze in me že sedemletnega fanta odnesla v posteljo. Toda kadar koli napnem oči duha, da bi jo bliže pogledal, se mi odmika kakor ljubljene predmet, ki tone v globino reke. Večkrat posedam pri mizi z njeno fotografijo v rokah in jo gledam. Bila je lepa žena mirnih oči, ki so v senci belega čela skoraj izprašujoče zrle v življenje. Teh oči ni užigal nemir krvi, najbrže se je njih ogenj že zgodaj upokojil v spoznanju dolžnosti. O, kolikokrat so brčkone počivale na meni, te tihe, tople oči, vendar jih ne pomnim več. Vse, kar mi je ostalo po njih, je v duši tajna sled, kakor ostane v sadu sled sonca, ki je obsevalo cvet. Celo tisto popoldne, ko je umrla, mi živi v spominu kakor zastrta podoba, ki ji ni mogoče več razbrati osredja. Bil je dan pred sv. Miklavžem in na dvorišču je ležal debel, umazan sneg. Zgoraj v sobi je vse stene razsvetljeval njegov hladni odsev. Pri postelji so klečale ženske in držale prižgane sveče v rokah, pri peči je klečal na stolu oče in jokal. Še vidim bele rjuhe na postelji in odejo, materin obraz pa je zbledel. Ni ga več v meni, čeprav sem tisto noč, ko je ležala na mrtvaškem odru, večkrat prihajal k njej, jo držal za mrzlo roko in čakal, če se morda vendarle še enkrat zganijo stisnjene ustnice. Zabrisal ga je čas in slika brez njega je prazna, kakor je bila neusmiljeno prazna soba, ko sem po pogrebu stopil vanjo. Mrzle stene, mrzla tla, presunljiv moj otroški klic — toda praznota je do neke mere izpolnila spomin in ob njej mi je še danes tesno pri srcu, kakor mi je bilo takrat, ko mi je prvič jasno stopilo pred oči, da je ne bom videl nikdar več.

Oče mi je bil vedno malo tuj, skoraj nerazumljiv. Kje sem mogel — otrok — vedeti, da se možje, ki so na znotraj premehki, radi vrasejo v držo, ki se zdi svetu visoka in nedostopna. Kje sem takrat poznal to obrambo sicer močne, napol slepe in neprožne narave, ki more le na ta togi način prenašati raznoliki utrip življenja okrog sebe. Zato je bil moj oče kakor drevo na izpostavljenem kraju, ki s hrapavo skorjo obda svojo mehko sredico, morda bolj sebi v pomoč kakor pa iz upora proti viharjem in mrazu. Stal je v družini samosvoj in mrk, kakor bi imel neprestano opravka sam s seboj. Vendar vem, da me je imel rad, takrat, v otroških letih, ko še ni ne njemu ne meni branil nek čuden, iz krvi porojen sram, pokazati prisrčnost in ljubezen. O, kolikokrat me je posadil sebi na kolena, ko sva v žaru poletnih popoldnevov južinala na našem hodniku! Kolikokrat sva preštevala majske zvezde in ugibala, katera je moja in katera njegova! Dvorišče je zalivala tema kakor globoka voda, nad nama je bila razpeta skrivnost neba, na moji glavi pa je počivala težka, žuljava roka in me božala.

Rad je imel svoje delo in me je večkrat jemal s seboj v klavnico. Pod visokim stropom so odmevali glasovi kakor v kleti, voda je drla iz cevi

po kamenitih tleh in se odcejala v kanale, dišalo je po vlagi in krvi. Zunaj v hlevih je žalostno mukala živina, jaz pa sem gledal očeta, kako je sredi prostrane dvorane pobijal živinče. Čudno, da se mi ni skoraj nikdar predramilo v srcu usmiljenje z živaljo, ko je bil njen pogled tako presunljiv, skoraj bedasto izgubljen, kadar ji je železna cev predrla čelo. Menda zaradi tega ne, ker je bilo vse to tako tesno povezano z očetovim poklicem, da ni zaživelo v meni s svojim lastnim življenjem. Gledal sem očeta, kako je vihtel sekiro in kako je s težkimi koraki gazil žival na tleh, da se je hitreje odtekala še vroča, penasta kri. Posebno v mesnici me je vsega priklenil nase njegov nož; lahek in svetel je razpolavljal živo rdeče meso, rezal okusne, jedre kose, ki so dramili poželenje, da bi ugriznil vanje.

Kot vsak delavec je ljubil praznik in izmed vseh najbolj veliko noč. Nikdar več ne ugasnejo v meni ta vesela, sončna jutra, ko se je po hiši razlegalo očetovo petje. Prepeval je stare cerkvene pesmi in v snežno beli srajci rezal „blagoslov“, hiša je bila čista in svetla in jaz sem se opajal z radostjo in pokojem, ki sta sladila praznični hlad dvorišča. Zdelo se mi je, da stojim na čudežnem plašču, ki se bo zdaj zdaj dvignil nekam pod spomladansko nebo.

Da, ljubil je praznik in praznične obleke, svečane obrede in vso tisto, malo utrujajočo dostojanstvenost, ki pride ob takih dneh v ljudi. Po navadi je hodil le k petim mašam in meni se je zdelo to prav, čeprav so bile tako neskončno dolge. Kajti za moj otroški občutek je najbolj spadal v cerkev takrat, kadar so se izpred oltarja dvigali oblaki kadila, kadar je sonce lilo v prostor in so bučale orgle. Tedaj je bil kakor vrasel v vso to podobo — v svoji črni nedeljski suknji, obrit, s sivo, kratko ostrizeno glavo, s črnimi brki in z rahlo dvignjenimi obrvmi.

Otrok ljubljanskega predmestja — se je izkopal iz revščine svoje propadle domačije, si postavil svoj dom in zahrepenel navzgor. Z žilavo voljo človeka, ki sta mu bila čast in ugled nad vse, si je na napol kmečko napol delavsko naturo nadel videz meščana, se pretolkel tako visoko, da ga je zravnala samozavest, potem pa počasi krenil proti svoji zadnji postaji. Zmeraj bolj sam in zmeraj bolj vase zaprt se mi je zdel, da ima še mnogo več opravka sam s seboj, kakor kdaj poprej. Pričakovanje je ugasnilo, po svoje je pretehtal sebe in svet in po svoje je nosil v sebi spoznano težo in vrednost. Ko je prvič zaslutil smrt, se je prestrašil in pobegnil tja, kjer je dom telesnih rev in nadlog; sam, kakor bi se kamen izluščil iz zidu domačije. Toda vrnil se je in ob zadnji uri je še enkrat oživila moč njegove narave. Umril je kot mož, ki je pogumno doumel svoj poslednji poklic.

Ta dva obraza sta bedela nad mojimi otroškimi leti, nad tem svetom iger in resnic, ki se mi danes vrača v spomin, kakor bi se tiha pesem od bogvekod kradla v tegobno nedeljsko popoldne.

Dà, ali je bila lepa ta moja mladost?

Gnezdo, kjer sem doraščal, je razdrto — zato strmi to vprašanje vame kakor slepo oko in drami v srcu bolečino. Nekam težko mi je, ko se poigrava duh s spomini, zdaj se mi nasmehne ta zdaj oni obraz, prečuden ples podob, ki so pa vendarle samo sence nečesa, kar je za zmeraj prestopilo pragove resničnosti. Kako bi odgovarjal, ko pa jih ljubim, te sence, kakor ljubimo vse, kar nam odnašata izpred oči čas in pozabljenje. Čimbolj se izgubljaajo obrisi nekdanjih dni v daljavi, s tem večjo ljubeznijo jih obletava tiha misel, kajti naše sanje so z njimi, naše želje in pričakovanja, naša velika doživeta in tudi življenje, ki se odteka vsak dan sproti, včasih nevshečno in grenko, pa se nam kljub temu zdi, kadar je mimo, kakor zlata perot ptice, ki ne bo nikdar več gnezdila pri nas.

Sicer pa — saj se šibi otrok prav tako kakor mož pod bremenom svoje narave in morda še bolj. Kdo ne vidi v megli odbeglih dni sebe, kako je skrival pred svetom solze, ki so drle iz nikomur zaupane rane? Te solze ostanejo kakor pege na gladki kovini — kadar se pozneje oziraš vase, se začудиš, kako je vse srce pokapano z njimi. Nosiš jih s seboj, mrtve priče pozabljenih bojov in stisk. Te neumne otroške solze, kakor jim pravimo zdaj, zreli in vsaj na videz umirjeni, kakor bi bile te naše, ki nam teko zdaj, a le še na znotraj, bog ve kako modre.

Sam ne vem, kako se je zgodilo in kdaj, da je v čisti studenec mojih otroških let kanila kaplja strahu in groze. Morda je bilo prvič v cerkvi, morda ob besedah jezuita, ki je prihajal vsak teden k nam, morda ob knjigah, ki jih je oče prebiral družini tiste čase, ko so ljudje sredi noči postajali po cestah, se blede ozirali proti zvezdam in čakali, kdaj završi čez nebo ognjena repatica, ki da bo razbila zemljo... morda, toda danes se ne spominjam več. Samo to vem, da je iz vsega, kar sem slišal od staršev in drugih, doma in v cerkvi, zrasla v meni zavest, da pride nekoč dan, ko bo konec mene in sveta in bo treba stopiti v neznanski kraj, ki so mu odrasli rekli večnost. Tedaj je padlo vame kakor temna zver, ki se je lačna lotila moje duše. Umikal sem se iz družbe in se zatekal kamor koli, kjer sem se mogel v samoti sprijeti s to neusmiljeno muko v sebi, se ji skušal približati, jo zgrabit in doumeti. O, kako živo mi je pred očmi pozno popoldne, ko sem popustil vesele igre in se vtihotapil v hišo. Vsa vrata so bila na stežaj odprta, z dvorišča je odmeval krik otrok, jaz sem se pa pod posteljo skrit prvič v duhu nagnil nad to večnost, kakršno je ustvarila moja domišljija: V kotu jesenskega travnika trhel plot, na oni strani še revno, golo drevesce, potem pa siva praznina, brez konca in kraja, umazan in žalosten nič... Solze so mi zalile oči in zdelo se mi je, da bom umrl od groze. Mati me je slišala in me vzela v naročje. Razjokal sem se na njeni rami, toda podobe, ki sem jo gledal, nisem mogel izjokati iz srca. Ostala je v meni in še dolgo me je preganjala z brezsrčno tegobo, kakor bi se vsakikrat, kadar sem se je v mislih zavedel, dotaknil smrti.

Kot v vseh otrocih predmestja se je tudi v meni zgodaj predramila kri. Bil sem otrok, zato ne pravim, da so me pekle želje — to, kar se je prebudilo v meni, so bile le slutnje, zabrisane predstave in pa pričakovanje nečesa velikega, neke sreče, ki sem se je prav za prav bal, čeprav ji nisem vedel ne pomena ne vsebine. Ta sreča se je upenjala v meni, kakor bi si slepa in hroma žival iskala izhoda, mučila me je in dušila. Ujel sem se v mrežo soparnih sanjarij. Ah, kolikih ženskih obrazov luč je prebegnila tiste čase mojo dušo in vse, kar mi je ostalo po njih, je bila le melanholična zapuščenost.

Kadar se je nagnil dan, so se zvrstile mimo naše hiše procesije delavcev, ljudje so se vračali v predmestja in med njimi večkrat tudi dekletke, ki sem jo videl na odru, ko sem bil z očetom prvič v gledališču. Visoka je bila in sloka, sinjih oči — dekletke, ki sem jo slišal govoriti o željah srca in je nekomu roke položila okrog vratu ter se stisnila k njemu, dekletke, ki je razdajala drugim meni tako nedoumljivo tajnost ljubezni. Kolikokrat sem stekel za njo, da sem ji še enkrat pogledal v obraz, potem pa kakor v sanjah obstal na vegastem tlaku, ko je z znano kretnjo zavila v hišo. Trpek je bil spomin na jahačico iz cirkusa. Na podstrešju nad hlevom, kjer je presunljivo dišalo seno, sem lica zakopal v dlani in mislil nanjo. Ženska brez krila in z razgaljenimi rameni — bila je za mojo dušo greh in vendar resnica, ki me je trpinčila in ogrevala hkrati.

Naš sosed je bil čokat, nasilen pijanec s črno brado, ki je vse dni razgrajal in pretepal otroke. Njegova hči Mici, drobno dekletce zafrknjenega noska in bistrih, rjavih oči, je bila naša tovarišica. Zgodilo se je, ko smo čepeli v prahu pod lipo za vodo, da je pritekla na prag in nas poklicala. Rdečo pentljo je imela v redkih, kakor repa visečih laseh in rdečo oblekco. Pogledal sem jo, ko si je vrgla oblekco čez glavo in se zasukala med nas. Fantje so zagnali velik krik, smejal sem se tudi jaz, toda moj smeh je bil menda prazen in kakor otrpel.

Zvečer, ko je naš stari oreh že dremal in je v svojem vrhu pozibaval prve zvezde, sem slišal udarce in njen krik; in kletev njenega očeta. Jaz sem pa klečal takrat pred oltarjem, ki sem ga imel za hlevom, in v očeh mi je bilo kakor živo njeno suhljato telesce. Hotel sem moliti, kot so mi naročili v cerkvi, da bi mi bilo odvzeto breme grehobe, pa nisem mogel.

Pri igrah nisem bil bog ve kako iznajdljiv. Zato se tudi ne spominjam nikogar izmed tovarišev, ki bi se mi približal bolj kot le mimogrede. In vendar je v meni živela strastna želja, da bi bil ljubljjen, ne od domačih, pač pa od kogar koli, od vseh. Prav zato sem nosil menda vse preveč srce na dlani okrog, da se je zadelo ob vsak pogled in ga je zaskolela že sama misel. Tako sem se znašel med tovariši — nekam preveč občutljivo, ljubežni žejno otroče, dokler se nisem vznemiril nad vsem, kar se je dogajalo v meni in z menoj. Včasih — dobro še vem — mi je kakor rezilo preblisnilo

dušo sovraštvo, ki pa je bolelo le mene in je bilo prav za prav samo obup in bridkost. Potem sem se sam sebi zdel grd otrok in bil sem žalosten nad tem, da ne bom najbrže nikdar boljši. Postajal sem samotarski in vase zaprt. Pozneje nekoč so mi pravili, kako je mater nekaj ur pred smrtjo zaskrbelo zame in kako da bom živel, ko je ne bo več. Mati vidi pot svojega otroka daleč naprej, zato je vedela tudi za mojo, za moj srditi boj z razposajeno okolico. Toda kaj — to je naloženo slehernemu na ramena, rasti med ljudmi je težavna stvar, življenje ti ugneta srca in duše obraz in vsaka narava opravi po svoje to nalogo in dolžnost.

Ampak vse to — ko se danes oziram nazaj — vse to so bili vsakdanji dnevi, iskanje in tipanje nevednega srca, spopadi s skrivnostmi, ki ti stopijo nasproti že v svetlem jutru življenja. Poženeš se za njimi, skušaš jim strgati tenčico z lic in se mučiš, danes si premagan in si tiščiš rano, ki tako skeli, jutri naskočiš znova, dokler se pozneje, ko dozoriš, ne zaveš, da so ostale — te skrivnosti — iste, kot prvi dan, da se je le sonce tačas nagnilo na drugo stran in tedaj jih začutiš, kako ti — prijateljice — podado roko, da v njihovi tihi družbi kreneš tja, kamor drže vse poti. Toda nad vsemi temi spomini pa sije — kakor sem že dejal — spomin, ki ga ne kale ne solze ne kri, ves je ena sama luč, praznična jasnina, razpeta nad dnevi mladosti — angelska nedelja.

Na ta dan smo z očetom romali vsako leto na Brezje. To je čas, ko sonce le še sveti in žari, ko se kakor olje pretaka po drevju in se blešči zrelo, mesnato listje. Pozna rosa se iskri v travi, drevesa strme v daljave in se pomakajo v sončno luč, le tu in tam jih še predramijo rahle sape. Nebo je visoko, skoraj hladno, toda čudno sinje, kakor zvonko jeklo. Po burnih strasteh pomladi in poletja se vsa zemlja odeva s pokojno lepoto.

To angelsko nedeljo je oče izbral za svoj poseben praznik. Vse leto se je ubijal po kupčijah, po klavnici in mesnici, mati je prezebala z njim, vse leto so bila otroški svet temna podstrešja in prah za vodo, skrite muke in podobe prezgodaj zrele domišljije — na ta dan pa smo se dvignili, čisti, praznični in umiti, ter odšli, kot bi se ne mislili vrniti nikdar več. Vstali smo zgodaj, v kuhinji je bilo že vse pripravljeno, mati si je nadevala čipkasto ruto, oče nas je priganjal in se glasno pogovarjal s hlapci in deklami; bil je mračen v obraz, čeprav se mu je videlo, da komaj zadržuje veselje. Potem tisto umito nedeljsko lice pometenih ulic in jutranji hlad in sonce in vlak! Ko smo se premaknili s postaje, sem se obesil na okno in žejen pil z očmi široki svet, ki se je odpiral pred menoj.

V Otočah smo izstopili in oče je najel koleselj. Široko se je usedel kraj matere, si potisnil klobuk na oči, vtaknil palico med kolena in položil težke roke nanjo. Voznik je počil z bičem in zdrdrali smo po trdi gorenjski cesti proti Savi. Veseli klopot konjskih podkev je potrkal v nedeljsko jutro, cesta je kakor voda tekla pod nami. Iz gozda je dahnil hlad, veter

se je poigral z materino ruto, poskočil v breg in se spreletel po dremavem grmovju. Resne, zamišljene smreke so stale na obeh straneh, pred nami se je dvignil leni hrbet klanca. Tam je stala božja martra, voznik je čiknil in z bičem v roki razkladal, kdo in kako se je ubil na tem kraju. Berač je stegnil roko in odkril odrezano nogo, nekje so prepevali romarji, vrh klanca je vzblestel pred nami sijaj gora. Na ravnici pred cerkvijo me je obšlo, kakor da sem se dvignil nekam v višave in da se mi je nasmehnil ves svet. Tedaj mi je zapelo srce, toda čisto drugače kakor cerkveni zvon.

Tam je stal oče, tam sta stala mati in brat, bele ceste so tekle na vse strani in vse obličje sveta, ki se je razgrnilo pred menoj, je bilo kakor en sam prijazen nasmeh. Hiša pod kostanji, sito zelene trate, rjave njive in gozdovi, ki so se pregibali v soncu. Gledal sem pred seboj širine in daljine, pele so z menoj in njih glas je bil kakor nepopisna radost, ki se je z vseh strani natekala vame. V ozadju so stale gore — bele, zame prečudne pokrajine visoko pod stropom neba; mladi snegovi na njih, grebeni kot konji, ki so se pognali čez obzorje, temno skalovje in vase zagledani tihi vrhovi, podobni očetu, ki je vedel stvari, katerih ni nikoli povedal. Pol v oblakih pol v soncu so se mi zdele, da se drže za roke — zbori pevcev na mogočnem koru. Videl sem njih pesem, čutil sem jo, kako je slavnostna drla skozi moje srce.

Davni spomin — zakaj mi danes stoji pred očmi kakor prikazen, ki je duša vsa svetla od nje? Zakaj mi je tako neizrekljivo drag, čeprav dram v meni tesnobo in žalost? Danes je ves svet kakor teman obraz, sence so se zgrnile do tal in luč kalnih dni je polna strupa, sovrašтва in zlobe. Kdo ve, ali se še kdaj vrne ta angelska nedelja? Morda je to, kar sije iz davnine, le mrtva mladost, pesem otroka, ki je utihnil za zmeraj? Ali pa je zemlja bolna na smrt, da ne najdemo več poti, ki bi nas povedla tja, kjer bi se duša napila radosti življenja?

Vrednostno spoznanje in etika

Cene Logar

I.

1. Filozofija ni enotna znanost, kakor je n. pr. matematika, ampak je kompleks znanosti, katerim je skupno to, da jim je osnova in izhodišče psihološko raziskavanje in analiza zavesti. Katera koli znanost ima tako izhodišče in osnovo, jo imenujemo filozofijo, filozofsko disciplino. Vsem filozofskim disciplinam je torej skupna psihologija in sicer deskriptivna ali fenomenognostična. Tako torej spadajo v skupino filozofskih znanosti: